

CARITA naukiri puang Ilyas

iTinggi Minasa

Puang Ilyas, Kalimporo, 1987

Riolo rie' tau sikalabini, malling-mallingmi maengna bunting na anre'pa ana'na. Rie'mo se're hattu ri ammono'namo battu ri kokonna na'cidong-cidong a'bica'-bicara naruntu'mi nanaha-naha bahinenna ilalang ri atinna na nakua: "Haji'na kuitte injo mange tau nurie'a ana'na nakare'-karenai, nariha-riha, nabombo-bombo. Rie'mo nasuro-suroangi, rie' to'mo landarehanggi tau toana punna toami, punna anre'mo nakullei, iareka naallei apa-apanna nunauppaya tau toana."

Nakuamo ri buru'nenna: "Apamo inni igitte innia na anre'pa dalle'ta nasareangki Alla-taala ana' nijului. Angnguramaki sallo' punna toamaki, anre'mo nikullei, iareka garringmaki. Inaimo lantunggaki, na kunre mae anre' bija-bijanta ammantang landarehangki."

Nakuamo buru'nenna: "Kamua toje'i intu paunnu. Inakke injo tulusu kurapi' to'ji kunaha-naha mingka nampami inni kupau pada intu nunupaua. Jako a'tappuki angngera-ngera angkua ilalang ri atinnu: 'Kikamaseanga kodong rua sikalabini. Narie' to' ana'ku manna sitauja.'"

Rie'i sitaung tulusu angngera-ngera, rua sikalabini nisareang toje'mi pangngerana. Tianangmi bahinenna, rannumi anre'mo nakellaii bahinenna rie' natuju-tuju kuddeka losso'i sallo'.

Ganna'namo salapang bulang sampulo allo napisa'ringimi pa'risi pongko'na bahinenna, napauangmi buru'nenna angkua: "Lamana'ma kapang ka pa'risi kusa'ring pongko'ku tarrusu kusa'ring baneangku. A'lampamako pa'keokanga sanro pammana', a'rurung memangko mae, ita'-ita'ko kale-kalengku."

A'parri-parrimi a'lampa amminrona, amminrona a'rurung memangmi sanroa.

Nisaremi a'rang, pintallungmi amma'rang ansulu'mi ana'na a'rurung memang tahuninna, bahine ana'na. Nitangkasimi ri sanroa anrongna siurang ana'na nisaremi areng ana'na iTinggi Minasa, nasaba' numalling naminasai nampa rie' ana'na. Ia to'ji injo sitaua ana'na nammarimo mana'. Sanna' napettana, napae'nya'-e'nya'na ana'na, ka ana' sitau-tau. Apa-apa a'ra' nakanre iareka a'ra' napake ia isse' napa'riekangi ana'na.

Injo ana'na anre' a'ra' najama-jama saggenna a'kale tulolomi. Injo iTinggi Minasa iaji naisse' nakapuriti a'ballo-balloa nanampa a'lampa a'dakka-dakka. Narapi'mi nanaha-naha iTinggi Minasa angkua: "Kupa'darai kusa'ring kalengku punna rie' buru'nengku na talia karaeng, iareka na tukalumannyang."

Mingka sanna' napakatoa ri atinna angkua: "Karaeng ammentata lakuburu'neang. Jari nakke sallo' anjari to'ma sallo' karaeng bahine. Punna rie' lakulampai a'rurung buru'nengku iareka karaenga inakke niparioloang na kuniemba-emba nirurungang ri atangku. Rie'mo pakalahing pa'mamaangku, paenteng pa'pe'ruangku."

A'pakua'mi injo tulusu rie' ri atinna iareka ri naha-nahanna. Rie'mo se're allo na narapi' nanaha-naha punna a'buru'nemi karaeng narie' a'ra' nalampai. Napakemi pakeangna nukaminang balloa, napakemi ba'ra'na nukaminang hau'a, rencongna, cilla'na, simboleng konde' lappa' lobona, maengnamo naallemi solo'na nukaminang balloa na sulii ballinna. Injo hattua kale-kalenna mamii ri balla'na na'lampai tau toana ri kokonna. Nalagu-lagumi, nalagu-lagumi kalenna annimporong a'dakka, pa'pada karaeng bahinea punna rie' nalampai a'saile mange ri kanang ri kairi mange ri boko a'jojjo' mange-mange pa'pada nurie' napa'suroang.

Mingka injo ri ampi' nua'ra'a naannori rie' sibatu buhung lantang anre'mo erena. Situjuangi narapi'na buhunga na'saile mange ri boko a'dakka, a'dakka a'tarrusu tala nasa'ringmi kalenna naung bangkengna ri buhunga tulusu a'dappo' naung. Rie'ja tau pasiampikangna angngittei mingka tau peso' anre'mo nakullei naturungi, naturungi mingka apaji na'keo'-keo'mi a'paturung angkua: "A'dabbungi ri buhunga iTinggi Minasa."

Rie' isse' tau allangngerei mingka tau huta, jari mallingnapa nampa rie' tau anturungii. Nampa nipahua' battu ri buhunga mingka loko'mi lattangna loko' to'mi bangkengna sihali. Tau toana mallingnapa nanampa rie' nampa to'mi naisse'. Rie'mo ampauangi angkua: "A'dabbungi ri buhunga ana'ta."

A'pakua'mi injo kedo-kedona sanggenna a'dappo' ri buhunga. Pakua'mi injo cari'-caritanna iTinggi Minasa.

Rupamanna Kiti'a na Unranga
Puang Ilyas ri Kalimporo Pebruari 1987

Naia kiti'a na unranga nusiana'ji bede' bunga'-bungasa'na se're anrong se're amma. Mingka ia massing lompo-lomponamo, massing angngallemi urang. Kiti'a lohe to'mi urangna, unranga rie' to' urangna. Jari injo nikuaya kiti' unrang areng, rie' nikua puang Kiti', rie' nikua pung Unrang.

Rie'mo se're allo naa'ra' la'lampa ri se'rea pammantangang angnganre-nganre. Sijanjami, nakua: "Sikuraya na'lampa taua angnganre-nganre, puang Kiti'?"

Nakuamo puang Unrang: "Nakke punna nakellai Alla-taala anreka molongi kulle to'a paruru ammuko."

Nakua: "Gitte, puang Kiti'?"

Nakua: "Nakke, nassa a'lampaku ammuko. Nakellaia Alla-taala, tangnga nakellaia Alla-taala a'lampaa ammuko."

Nakuamo: "Kau intu jari?"

Nakua: "Sikalipako kukuta'hang, puang Unrang, kau?"

Nakua: "Punna anreka molongi na nakellaia Alla-taala kullea a'lampa ammuko kapang?"

Jari narapi'i ammuko ri ele'na massing rie'i, nakua: "Pabarrisii urangnu, sikali taua a'lampa. Punna kukua se're, rua, tallu, ribba' ase'."

Nakua: "Io."

Jari narapi'namo hattu napasijanjianga rie' ase'mi a'se're.

Nakua: "Barrisi ngase'ko." Puangpuang Kiti' nabarrisi todo' urangna, puang Unrang nabarrisi todo'.

Nakuamo puang Unrang: "Inai la'bilang?"

Nakua puang Kiti': "Nakke."

Nakuamo: "Se're, rua, tallu," tulusu lampana puang Unrang sipa'-siparurancang a'ribba', uu, tinggi.

Ammuni pole angkua: "Kakaka kakaka."

Puang Kiti' rahaji, tala maengi tarangka' se're metere, paling-paling se'reji sisingkuluji lerena battu ri tanaya, a'kape-kape kakaka, nasassala kalenna. Jari tulusu lampana puang Unrang.

Karahie'i amminroi, nakua: "Angngurai na anre' nunjari a'lampa."

Nakua: "Nakke tala a'ra'i tarangka', nabutu' injo sikali nabattuia nu'pakunjo, na biasa tinggi ribba'ku na ikau, na inni anre'. Apa kulle kapang?"

Nakua: "Pakua'mi intu, urang siana', ikau intu batenu a'bicara bicara tampo, bicara takaboro. Anre' nu'sanre' ri a'ra'na Alla-taala." Punna rie' lanipau iareka punna rie' lanigaukang angkuai taua: 'Punna nakellai Alla-taala na anrekaji molongi.'

Iami inni nikua tau sanre' ri Alla-taala, tau naisse' angkua rie' Alla-taala. Pakua'mi injo kadorakangna kiti'a, nasaba' anre' na'sanre' ri Alla-taala, na anre'mo nakullei a'ribba' sanggenna inni alloa. Unranga salama'na a'ribba'i rate ri tuntungna kalukua, tuntungna kaju tinggia a'bangngi siurangang a'mana'.

Pakua'mi injo cari'-caritanna se'rea tau takaboro.

Rupama Lipanga na Kalumeme
Puang Ilyas Pebruari 1987 ri Kalimporo

Riolo anre'napa nasanna' lohe bua'-buangangna anu angngokko'-ngokko' ri linoa, a'se're ngase'i anu'kullea angngokko'-ngokko' nammanraki lasiitte-siitte ngase'. Padayami ulara le'lenga, kalumemea, lipanga, to'roa lohe pole maraengang.

Angkuami kalumemea nakua: "Inakke lampungkahaii pasiitte-siitteanga inni, nasaba' inakke kaminang ammoso punna angngokko'a."

Nakua ulara le'lenga: "Anre'pa niisse'i."

Nakua: "Kau, pung Lipang?"

Nakua: "Anre' to'pa niisse'i angkua lanasaurua kalumemea."

Iangase'na nurei'a injo sikuta'-kuta'nang ngase'i massing nasullei ngase' kalenna ammoso punna angngokko'i. Nakokko'na taua matena.

A'kuta'nangmi to'roa nakua: "Kau, pung Ulara, punna angngokko'ko ante'i sikua' mallingna na'kulle mate taua?"

Nakua: "Kaminang mallingmi injo sibangngi siallo."

Nakua: "Elele, lammanrakiko intu."

Nakua: "Kau, pung Lipang?"

Nakua: "Nakke tala sanna'ji malling ia. Punna rapi' batemo ammarimi. Anre'mo nasanna' pa'risi."

Nakua: "Kau, pung Kalumeme?"

Nakua: "Sampang antama'i gigingku angka'i bulekanga. Tarubbu'na gigingku matena taua."

Nai'a nalangngere'na ngase'mo injo mange nurie'a a'se're nakua: "Apami inni ia, pung Kalumemea, nalammanra'-manraki tau linoa? Nampa geo'na tampoi, ia to'mo pole a'ra' lampungkahaii injo pasiitte-siitteanga."

Nakua: "Anre' kua'ra' punna talia nakke pungkaha nantappukii."

Nakua lipanga: "Nakke pungkaha."

Nakua kalumemea: "Bilang sai bangkengnu, karamengnu. Sikura?"

Nakua: "Nakke anre' nalohe, kau lohe karamengnu, a'sabbu-sabbu kapang."

Nakua: "Nakke patang puloji angngappa' ia, intu lohe karamengnu na anre' na'katinting, nakke karamengku nutarang, anre' nammoso mingka nutarang."

Sanggenna a'pakua'mi injo panggehaang kalumemea na lipanga. Injo maraengang a'pina'na' mami na'boja-boja, simbambangimi.

Nakua kalumemea: "Nakke pungkaha."

Nakua lipanga: "Nakke pungkaha."

Mingka injo kalumemea matanna nupa'pada doang injo hattua, anu'bussulu matanna, anupeca' matanna. Sanggenna nabattui kuku' lipanga, nasaba' inni kalumemea tampoi. Nampa lohe geo'-geo'na pole kodi niitte; ia to'pa pole a'ra' pungkaha.

Nakua: "Kau, pung Lipang, punna angngokko'ko anrapi' bate lammarimi."

Jari nakua: "Nakke nomoro se're, rie' anrapi' bate, rie' sibangngi siallo nampa kulle mate."

Nakua: "Kau, pung to'ro?"

Nakua: "Nakke anre'jaya numalling, nampa nakke anre' kumacca angngokko' nito'roangpa. Nakke nukunjo to'ja naung ri kalibbongku ammantangi."

A, a'pakua'mi injo batena panggehaang kalumemea na lipanga sanggenna bacci (kuku') lipanga, anre' nasa'ringi kalenna ampalumpaki haji' memang matanna nikara'musu pimbali-bali, hutami. A'pakua'mi injo kajariangna na sanggenna kunni-kunni kalumemea tala rie'mo matanna, anre' nangngitte punna a'dakka karambang kaleji. Punna kaju menteng narapi' a'lampa nai'i. Punna rie' antoleangi a'kalongkongi anghalukii ulunna nasaba' naare'i rie' lampeppe'i. Anre' to'mo na'kulle angngokko' ri taua nasaba' anre' naisse'i angkua tau inni iareka nu'nyaha inni kuuppa nasaba' hutami. Iami injo na'sabaki tampona kalumemea na nikara'musu matanna ri lipanga nahutamo, anre'mo matanna su'runng kunni-kunni.

A'pakua'mi injo cari'-caritanna iareka rupamanna lipanga na kalumemea.

Bunga'-bungasa'na Rie' Bahi

Muh. Ilyas, Kalimporo, 1985

Nakua tau rioloa bede' sambung bede', ri linoa inni ta'bage tallui.

- 1) Lino kaminang iratea, rateangna langi'a, tuju lonjo'na.
- 2) Lino ri tangngaya, iami inni nipammantangi kunni-kunni.
- 3) Lino kaminang irahaya, rahangangna buttaya, tuju lonjo'na.

Bonena injo lino tallua anre' ngase'pa nalohe, anre' to'pa nahaji' ngase', anre' todo' napada ngase' bua'-buangangna.

- 1) Ri lino kaminang iratea tau a'tanru' ampammantangi
- 2) Ri lino tangngaya tau biasa ampammantangi
- 3) Ri lino kaminang irahaya tau a'poti ampammantangi

Ri lino tangngaya anre'pa naisse'i olo'-olo' nikuaya bahi. Lamung-lamungna anre' to'pa nalohe bua'-buangangna. Nampami lamung-lamung kare'-kareho, padayami bittahe, sekka', sulis, lame na lamijaha. Anre'pa naisse'i lamung-lamung nikuaya batara, pare na bajung utang. Pa'kakkasa'na anre'pa. Punna a'ra'i angngeke tana, ammolong kaju, annatta' kaleleng, kajuji, batuji iareka na buku olo'-olo' nurangkoamo napake. Mingka iangase'na lamung-lamung nunalamunga, anjari ngase'i, sanna' co'mo'na anre' todo' olo'-olo' siurang ri maraengannaya pole ampanra'-panrakii allo bangngi.

Rie'mo sitau pakoko, luara lamung-lamung kare'-karehona na sanna' to'i pole co'mo'na. Nakuamo ilalang atinna injo pakokoa "A'biringpi narapi' tallung bulang kumae pole ri kokongku ka narapi'mi injo hattunna a'kulle nialle buana."

Ri lino kaminang irahaya, linona tau a'potia, rie'mi sitaung anre' naturung bosia, anre' todo' nanjari lamung-lamungna. Susa ngase'mi nyahana taua angkua: "Punna anre' naturung bosia sanggenna tallung taung langnguramaki inni nakulle kapang lamate kalingosang ngase'ki."

Rie'mo se're allo nanakeo' ngase' karaenga ada'na, joa'na siurang tau maccaya a'rappungang ri dallekang balla'na. Naia a'se'renamo a'bicarami karaenga: "Iaji inni kukeokang ngase'ko; angngura intu mae kata'-katallasangnu?"

A'pihalimi ada'na angkua: "Sombangku karaeng, ka kipa'kuta'nangangi kata'-katallasangku ngase', a'boting langi'i rannungku. Ka manna pa'kuta'nangtaja kukarannuangji."

Nakua pole karaenga: "Ikau joa'ku a'pa'saniasako bokong tutu' ga'ra sampulo bangngi. La'lampaki angngitikii pa'rasangenga anghojai kata'-katallasangna taua."

A'pihali ngase'mi joa'na angkua: "Ie', karaeng. Tabe' sombangku, sikuraya na'lampa karaengku?"

Nakuamo karaenga: "Punna anrekaja saba' embara punna ele' lohe."

Naia narapi'namo hattu maenga napa'tantu rie' ngase'mi a'rappungang joa'na, massing naerang bokongna siurang sadia ngase' pa'kakkasa nutarangna. "Pakahaji' ngase'i nyahanu. Turukii punna rie' kupauangko. Sitau ri dallekangku, maraengangna ri bokoangku ngase'."

Nalabbangmi kamponga nurie'a tau ammantang, anre' ngase' nanjari lamung-lamung nunalamungang, ka anre' naturungii bosi. Nakuamo karaenga: "Ammari-mariki rolo' kunre ri tujunna erasaya, angnganre to'maki."

Maengi angnganre, nakuamo pole karaenga: "Kunni-kunni la'dakka a'lampa nai'ki ri kampongnata ammantanga ri lino tangngaya, bara' jariji lamung-lamunga kunjo mange."

A'lampa nai' ngase'mi rajjing sanna' annoranga. Rie'i sikurang bangngiang a'dakka lante toje'mi nai' ri timuangna lino tangngaya. A'dakkami pole, anre' namalling a'dakka ammuntulumi sibatu koko, luara na co'mo' lamung-lamung kare'-karehona.

"Ammanyangmaki kunre. Na massing nujagai appa' sulapa' kuddeka rie' nulammanraki."

Naatoromi kalenna joa'a appa' sulapa'. Mallang-mallingmi nakua ngase'mo joa'na: "Anre'ja sammang-sammang, karaeng; haji'mi."

"Massing angngallemako nupada angnganre sangge hassoro'nu."

A'beta-betaangmi angngalle buana nampa nakanre. Lohemo kare'-karehona taua narabba nahubbu' napanraki. Nakuamo karaenga: "Massing angngallemako pole situjua massing nukulle nuerang, kiparri-parri amminro."

Saniasana ngase'mo, a'lampami amminro naung ri linona. Nasuromi joa'na: "Massing a'keo' pole tulanaurang, punna lamminroki pole nai'. Haji' punna tabba'-tabbalaki a'rurung."

Ammukoangna injo patana koko mangemi natoa' lamung-lamungna, ka narapi'mi hattunna nialle bua kare'-karehona. Nampami lante ri biringna kokonna ta'bangkami angngittei lamung-lamungna ka lohe anrabba, tarubbu' na anre'mo buana. Na'cidongmo kahunannangang annaha-nahai: "Apa ampanrakii angngallei buana lamung-lamungku? Ka nampanna rie' a'pakua' inni."

Maka pintallumi nai' tau a'potia a'barurungang angnganre nangngerang pole amminro ri pa'rasangengna. Naia mangena pole natoa' kokonna pila' katambaangmi lohena panra' lamung-lamungna. Pila' sanna'mi larrona, na nakua ri atinna: "Mammaeng lamaea antajangi a'ra'i kuisse' apa ampanrakii lamung-lamungku."

Narapi'i sassang-sassang antama'mi a'cidong ri tangngana kokonna. Anre' nasanna' malling a'tajang allangngeremi sammang pada rie' tau tabbala ampantamakii kokonna. Naitte toje'mi a'balokkongang namassing ammbu', narabba to'i pole injo kare'-karehona taua. Mingka anre' todo' nasikura lohena napanraki na massing a'parri-parri numari a'lampa ka angngara'i rasa mara'-maraeng. Injo patanna koko naittena pila' katambaangmi larrona malla' to'mi pole, ka nampanna angngitte nu'pakua' injo tanja'na. Pada ana' tedong lompona, mingka damp'a-damp'a'i.

Amminromi ri balla'na na'naha-naha: "Ante'i pakua bateku na'kulle kujakkala iareka na kuhuno injo nummanrakia?" Nau'rangimi angkua: "Sikalingku pale' rie' poke kanjaina ladda' sanna' amoso." Ele'i a'lampami ri balla'na sampo sikalinna langnginrang poke kanjaina. Battui mange nikalimbarami ri sikalinna. "Nampannu intu mae rie', sikali."

"Rie' inni kukunjungi ri kau, sikali."

"Apa, pau sai na kulanggere."

"Pinruangmi rie' numara'-maraeng tanja'na ampanrakii lamung-lamungku. Nampangku angngitte nu'pakua' injo. Iami injo kua'ra' angnginrang poke kanjainu nummosoa."

Nakuamo sikalinna: "Sitoje'-toje'na injo poke kanjaiku nusanna' kukatutuinna ka anre' padanna tanja'na siurang batena amoso. Injo mana' battu ri bohe-boheku rate mae. Ka talia kaju nihaju, iareka na buku olo'-olo'. Nunarapping bed'e irahangangna batua ri ampi'na poko' erasaya, mingka punna pakua' intu batenu, inrangmi. Mingka katutuianga, anre' nakulle ta'pela' panra'. Punna maengmi nupake ita'-ita'ko painroi. Punna ta'pela'i iareka napanra' anre' na'kulle nusambe'i manna apa. Kuataiko su'runng naung ampu-ampunnu."

"Kukatutuipi, alleangma pale'."

Naia nisareangnamo, a'parri-parrimi amminro ka a'biringmi bangngi. Maengi angnganre a'lampami ri kokonna naerang poke kanjaina. Anre'pa nasikura mallingna a'tajang ilalang ri kokonna rie'mo isse' sammang nalanggere pada nunalangngerea rioloa. Napakahaji'mi pangngittena anterea lanabattui nunatajanga. Rie' toje'mi ambani-bani ri ampi'na; ia ambani sanna'namo nukaminang lompoa rioloangna. Naangka'mi poke kanjaina na nalio-lio nampa natumbukang sangga sarringna haji' natabana lappe'na nalabu sassa'mo poke kanjaina, nampa narui' na natahang jari ta'kai'mi marajangna. Anre'mo kalappasangna. Nanrapa-rapamo a'ra' lappasa lanumari. Ammarang lompomi silumpakang mange-mange, mingka anre' na'kulle lappasa. Mingka malling-mallingi natarubbu'mo matanna poke kanjaia, pasorangna mamii ammantang napatantang.

Naittena poke kanjaina tarubbu'i ri pasorangna nammarang lompomo angkua: "Cilakama."

Numari ngase'mi siparurambang a'lampa mange ri annoranga lampa naung. Napikulle-kulleimi nausiri, na iapa napammarii a'lampa naungnapa ri kalibbong annorangna battu raha. Nakambu'mi ulunna, a'kangkang tangnga ola'mi nasaba' lompoi kasusangna ka ta'pela'i poke. A'cidongmi angngarrang a'solla-solla ka nau'rangii paunna sikalinna ri hattunna nainrang poke kanjaina. "Naatai toje'ma inni sikalingku tulusu naung ri ampu-ampungku."

Haji'-haji'napa nyahana na'parri-parrimo tulusu mange ri balla'na sikalinna. Battui mange nikalimbarami ri sikalinna. Nampami rapa' cidongna nakuamo sikalinna: "Angngurako intu nusimpung kamua?"

A'pihalimi angkua: "Kamua toje' intu."

"Apamo gau'? Apamo narapi' naha-nahannu?"

"Ri hattunna kupapoke poke kanjaia, anrapa-rapai injo nukupokea a'ra' numari mingka kutahangi pasorangna. Sangga mallinga a'pakua' injo, nasikali tarubbu' matanna pokeda ri pasorangna."

Nalangngere'na pa'pauna sikalinna, nai'mi tanra sulana, nampa nakua siurang lompona sa'ranna: "Kukua memangja nusanna' kukatutuinna intu poke kanjaiku. Anre'mo nakke bua'-bua'ku ammantang ri linoa."

Nakuamo ri sikalinna: "Pakahaji'i rolo' nyahanu. Tunrangia a'naha-naha ante'i pakua na'kulle niuppa injo poke kanjaia."

"Anre' maraeng lakupauangko rolo' angkuaya, 'Saru', saru'ku to'pa; poke, pokeda to'pa. Pinahang mange sanggenna nuuppa intu poke kanjaiku, jako malla'-mallaki."

"Ia minto'ji injo ri naha-nahangku, mingka tunrangia. A'pakunni kuitte; pinahangi a'lampa naung."

"Apa lakuannori lampa naung kodong?"

"Angngera tulungko ri taua na kiantama' ri boronga annatta' uhe, nampa nipasisambung."

Naia lohename uhe maeng na'tatta' napasisambung-sambungmi sanggenna ganna'. A'bajumi pa'cidongang ri cappa'na uhea nasekko'. Tallung bangngi tallung allo niuloro a'lampa naung.

Napauangmi urangna nulangnguloroai naung angkua: "Punna lanterna naung kupageo'i uhea, punna nusa'ringmi kupageo', tahangmi, mingka jako ruikii nai'. Kupageo'pi pole nampa nurui', ka lanai'ma intu."

Naia maengnamo a'bicara naalle to'mi berang-berangna nampa napasappe ri aja'na nampa mange a'cidong ri pa'cidongang maenga nasekko' ri cappa'na uhea. Niuloromi naung sanggenna lante. Kunjoi ri tuntungna poko' kaju erasaya buntulu. Napageo'mi uhenna, jari natahangmi irate tau angnguloroa, nampa natajang sanggenna amminro punna napageo'i pole uhea. Iratemi ri tuntungna erasaya anghoja-hojai naung kampongna siurang pammantangangna taua iraha. Naittemi rie' sibatua balla' lompo sanna' lohe tau ri ampi'na lohe to'i pole nampa ammolo mange. Naungmi battu rate ri tuntung kajua, nampa a'dakka lammolo mange ri balla' lompoa.

Anre'pa nalante rie'mo anruppahi, na nikuta'nang angkua: "Tau battu te'ko mae nurie' kunre mae, kamara'-maraengko intu kuitte, apa todo' nukunjungi nurie' kunre mae?"

A'pihalimi angkua: "Inakke tau battu ratea ri lino tangngaya, a'ra'a lamange ri balla'na karaenga."

"Punna pakuntui amminromako mange, anre' nu'kulle siitte karaenga ka natabai garring."

"Sikuranna natabai garring; garring angngurai?"

"Malling-mallingmi garringna, lappe'na pa'risi."

Naia nalangngere'na paunna injo taua, nakuamo ilalang atinna tubattu ratea: "Iami inni kapang numaenga kupoke."

"Maccako angngilei punna garring a'pakua' injo?"

"Anre' kutampo, mingka punna padaji allalao, gassingmi intu, karaenga, ka inakke lohe buangngna garring kuisse' kuilei.

"Tajangma kunre kumange rolo ampauangi karaeng bahinea."

Battui mange tulusumi mange a'cidong gallarang rioloangna karaeng bahinea. "Tabe', sombangku karaeng, rie' sanro kuhuntulu macca a'tarile tau garring pada karaengku."

"Keokangma mae ita'-ita' bara' ita'ji gassing karaenga pada ri memangna."

Nirurungangmi nai' ri balla'na karaenga, tulusu mange rioloangna karaeng bahinea.

"A'kulleko angngilei karaenga, ka lohemi sanro angngilei na anre'pa nagassing."

"Tabe', sombangku karaeng. Punna iaji injo garringna, anre' namalling nagassing punna ta'tabai ileku. Mingka rie' rolo' lakuera, karaeng. Punna bungasa kupataba ileku anre' nama'ring rie' tau maraeng angngititei. Punna ammarang lompoji situjuji intu ileku, biasa to'i ra'ra' tinrona, ka mallingmi inni kapang karaenga anre' nahaji' tinrona."

"Kamua toje' intu paunnu?"

"Io."

"Antama'mako mange, tallu lonjo' intu boco'na karaenga."

Naia lantenamo antama', a'cidongmi nampa nakuta'nang karaenga: "Garring angnguraki, karaeng, apanta sanna' pa'risi."

"Posoa, na lappe'ku sanna' pa'risi'na."

Niesalami tujunna nupa'risia. Nalabasa toje'mi cappa' otingna kanjaia sikiddi. Rannumi nyahana, na naodo'-odo' nahubbu' berang-berangna na'parri-parri nasise assinna ri tujunna marajanna kanjaia. Ammarang lomponi karaenga napakua' pa'risi. A'parrimi nahubbu' kanjaina nampa napasappe ri aja'na saloara'na ilalangngna bajunna. Rannumi taua sibatu balla', ka nalangngere to'mi ammarang lompo karaenga sikali, nampa sannangmi.

Ansulu'mi sanroa napaumi angkua: "Sanna' ra'ra'na tinrona karaenga. Punna a'lampaa araki rieki antama' antoa'i rolo', ka la'lampaa rolo' ampangngalleangi ile nukaminang ammosoa. Kupatabapi injo sallo' ileku kinampa antama' ngase' antoa'i."

A'parri-parrimi annimporong na'dakka a'lampa mange ri tujunna poko' kaju erasaya. Nangngambi' nai' a'cidong ri pa'cidongngna nampa napageo' uhe pa'gentungna. Nirui'mi nai'.

Anre'pa nalere a'lampa nai', rie'mo tau ri balla'na karaenga antama' antoa'i karaenga ka malling ta'laloi amminro sanroa battu angngalle ile. Battui antama' naittemi karaenga numallingmo matena, ka tojomi, nammillang[NID] matanna. Rungkami taua ri balla'na karaenga, na nakua: "Pinahang injo sanroa sumpae', ka ia injo anghunoi antoppa'i lappe'na."

Napinahangmi nai', mingka lantemi nai' ri timuangna lino tangngaya, lante to'i tau amminahanga. Nampami ruang kalabini lappasa allallo nai' na'parri-parrimo taua angngalle batu labba na natongko' kalibong timuangna lino tangngaya. Anre'mo na'kullei lappasa nai' numaraenganga. Injo patang kajua nilehohomi[NID] ri tau tabbalaya lanihuno, mingka anjallo'i allappo' anrai' kalau', allappo' kairi kanang ammiti' mange-mange. Mingka sanna' lohena tau amborongangi sanggenna nabattui malla' nanumari antama' ri boronga ri maengnamo a'jallo' bahi-bahi.

A'kuta'nangmi taua ri tau battu rahaya anghojai kanjaia. Napaumi angkua: "Rie'mi kuuppa, inni kupasappe ri aja'ku."

Nakeo' memangi sikalinna patannaya poke kanjai na napatarimaiang siurang pasorangna, nampa nakua: "Tarimai poke kanjainu, sikali, anre'ja intu nujari angngataia su'runng naung ampu-ampungku."

Iami injo a'cari-cari ilalang ri boronga mingka sanna'i malla'-malla'na angngitite tau. Ia to'mi injo ri kedokedona a'jallo' bahi-bahi, na niare'mo BAHU.

A'pakua'mi injo cari'-caritanna bungasa'na rie' bahi ri linoa sanggenna kunni-kunni.

Rupama Bungasa'na bede' rie' Juku' niare' Rujung.

Ilyas in Kalimporo, Kajang, Desember 1986

Rie' tau sikalabini ruami ana'na. Ana' toana bahine tuju taung amuru'na iBasse' arengna. Arinna iBasse' annang bulang amuru'na, buru'ne niare' iBoto'. Balla'na ruang latta' a'dalle' kalau'. Anre' nalere ri biring tamparanga. Ri boko balla'na borong lohe bahi, jari anre' nahaji' taua a'lamung-lamung. Katallasangna anre' nasanna' sirapi', care-carena anre' naganna' rua talluji sibatu balla'. Jama-jamaangna iManru' anre' maraeng a'lampaya angngalle kaju pa'pallu ri boronga Nampa naujung-ujung na nalembara a'lampa ri kampong roa'a nabalukang. Iami injo balli kajunna napahalli ri berasa ri maraengangna pole punna rie' labbinna.

Biasa to'i a'sengka ri balla'na pasiissengangna angngera-ngera care-care pakeangna taua. Nasaba' anre' nalohé doi'na maka lanapahalli ri care-care, maraengangna pole, padaya dumpi-dumpi iareka juku'. Punna sanna'i nasa'ring sihalla' a'ra' angnganre nuhale-hale a'lampai a'tamparang anrapping tie-tie, biri-biri, biasa to'i ta'sikali-kali ammekang (a'bulo bibbi').

Sinungka'na mana' lolo ajangna (iDeda') anre' namaeng angnganre nuhale-hale (bone tamparang). IManru' punna amminromi battu nabalu'i kajunna, namaengmo angnganre tinromi sanggenna karahie'. Rie'mo se're hattu ganna'namo annang bulang maengna mana' lolo ajangna, na nakua ri buru'nenna (iManru'): "O, puangna Basse'. Malling-mallingmaki intu kusa'ring anre' ki'lampa ri tamparanga a'boja-boja pa'kanreangang, sinungka'ku mana' lolo. Sihalla' kaleaa kusa'ring a'ra' angnganre juku' iareka bone-bone tamparang. Masse to'mi pole kusa'ring nyahaku angngittei ana'ku (iBasse') punna angnganrei angngarrang angngera juku'."

A'pihali rajjingmi iManru' angkua: "Anre' nuittea injo, sessaang kupanaungang, sessaang kupanaikang a'boja katallasang (doi')? Mingka sabbaramako. Punna anreka ammolongi (kasaba') amrukopa ri bangngia ku'lampa ri tamparanga ammekang."

Narapi'namo bangngi napa'tantua napa'saniasami parehangangna padaya bulo bibbi'na, tulu' pekangna siurang pekangna. Naalle to'mi pole bakana nampa naroiili ri bulo bibbi'na nampa a'lampa naung ri tamparanga. Anrappingmi kalumang nampa napeppe' batu nampa naalle assinna nahaju eppang. Maengi napatabai eppang pekangna, a'dakkami ansulu' ri tamparanga. Ammentengmi ri ere sangge bolatia lantangna nampa nabuang pekangna. Tette' tuju ri bangngia nabungasa ammenteng napatantang bulo bibbi'na. Anre' namalling ammenteng rie'mo nasa'ring anru'i'i pekangna. Napasinta'mi bulo bibbi'na nampa narui' juku' katamba' eja pada pala' bangkeng lompona naeka'.

A'parri-parrimi napasala pekangna ri babana juku'a, nampa napanaung juku'na ri bakana. Maengi napatabaimi pole eppang pekangna, nampa nabuang. Narapi'namo tette' sampulo ri bangngia ganna'mi tallung kaju juku' naeka'. Nalengkeremi tulu' pekangna, nampa napasiroili bakana ri bulo bibbi'na, nampa a'dakka angngaro-ngaro amminro ri balla'na. Battui (lantei) mange ri balla'na tasa' memangmi kanrena iDeda, ana'na tinro ngase'mi. "Hurusumi bonena bakaya, angngallemako berang nampa nukarra' ita' juku'a tallung kajua. Pallui ita', nampa annyering, ka pa're kaleama kusa'ring."

Nakuamo iDeda': "Ie', manna inakke anre' to'pa kumaeng angnganre, ka kutajangki."

Tasa'namo juku'na nataromi, nampa angngalle kembokang, ere ri galasi, tallu anrong sempe, tallung batu todo' ana' sempe.

Naitena iDeda' a'patala nakuamo iManru': "Angngurai nalohe kamua ana' sempe nupatala?"

Nakuamo iDeda': "Ka tallui taua. Igitte, inakke, ana'ta pole."

Lannasami nyahana iDeda' allangngerei paunna ajangna (iManru'), nampa nakua iManru' siurang tojo sa'ranna: "Anre' kua'ra' ansareko juku', ka inakke to'ji battu ri tamparang ammekang."

A'pihalimi pole iDeda' na nakua: "Manna ta'sikidikumo. Punna andaki ansarea nakke, manna ana'tamo kodong."

"Manna inai anre' kua'ra' ansarei. Anre' kua'ra' a'sare."

Nakua pole iDeda' anre' ngingiri'na angngera. "Manna assinnamo, punna andaki assinna, manna erenamo pale'."

Nakua iManru': "Langngerei, jako nyennyengi a'pau. Manna assinna anre' kupa'sareangi, ka assinna kaminang asipa', erenami kaminang hale. Angngintako kau. Punna andami naung kanrea ri kallongnu, hassoromako intu."

Narui'mi sempena iDeda' na iBasse' ta'burusu ere matanna angnginta kanre. IManru' angnganremi napa'sipa' juku'na namommo' assinna naeru' erena juku'na, labbusu'napa nammari. A'parri-parrimi iDeda' na iBasse' ammari angnganre na massing angngarrang ta'sunge'nge'-nge'nge'.

Nampa angkua: "Anre' toje' massena nyahata. Punna anre' namasse nyahata ri nakke, ana'tamo kedde' kikamaseang. Sanna' palla'ta pale'."

Lompo sa'ranna iManru' a'pihali angkua: "Anre' mintodo' kumasse, palla' minto'a. Manna anre' kumasse, mangku palla', punna kupa'sipa' kupihaleji juku'ku kukanre. Punna a'ra' to'ko angnganre a'pa'sipa' juku' mange to'ko ri tamparanga ta'tallangi ka'murungnu, pasallu'i batang kalennu."

Katambaangmi pa'risi'na nyahana iDeda' nampa nabuang kalenna ammene na naraka' ngase' ana'na. Anre' natinro injo bangngia sibangngi bujuru nanaha-nahai sare-sarena.

Nampami subu ambaangmi iDeda' a'pallu kanre. Tasa'i kanrena naronrongmi ana'na. Napakahaji' nyahana iDeda' anre' napapiitteangi larrona ri buru'nenna. Maengi anrio narunrongmi bajunna nuheru-herua nampa annyering kanre. Angnganremi nadallekang buru'nenna sipa'tallu iBasse', tino nakanreangang. Namoneang to'mi kanre tepa'-tepa' pa'bokongangna iManru' a'lampa ri boronga angngalle kaju pa'pallu. Ammentengmi iManru' naerang tepa'-tepa'na. Napinahangmi buru'nenna ansulu' ri tuka'a nampa nakua: "Tutuki ri lampanta, salama'ki."

Amminromi antama' ri ana'na napakahaji' nyahana, nampa nabombo-bombo ana'na. Naraka'mi iBasse' nampa nakua: "O Basse', ana' bahineku, O Boto', ana' buru'neku, sukku' ngase' kungainu, sanna' kukarimanginnu, lombo pangngamaseangku ikau rua siana'. Mingka lakusalaiko ka sanna' pa'risi nyahaku napakua puangna. Anre'mo kapang padanna pa'risi'na nyahaku. Allanta'i buku alliangi kulu-kulu. Langi' mami irateangna pa'risi'na nyahaku. Katutuii arinnu, pettai, kamaseangi ikau mami intu ana' lampa a'darehangangi puangnu siurang arinnu. Sabbarako, ka lakusalaiko, la'lampaa anghojai sare-sarengku. Apa nasareanga Allataala ia to' isse' kutarima (kualle). Mingka rie' lakupauangko, punna tangnga alloi alloa sada erangi arinnu ansulu' mae ri biring tamparanga numaenga niannori a'lampa a'biri-biri. Nunampa angkeo'a, na nu'kape pintallung nupa'kuling nampa nupau, 'Anrong Rujung, Anrong Rujung, amminroko mae pasusui ana'nu, lajammengmi ri kalingosangna, lasolengmi ri tirere'na."

Narapi'i tangnga allo alloa nakalahingmi arinna iBasse' naung ri biring tamparanga nampa nagaukang numaenga nipasangangi. Anre' namalling rie' toje'mi anrongna (iDeda') battu pantara mae ri tamparanga ammulo nai' mae ri ana'na (iBasse', iBoto'). Lantenamo naallemi ana' lolonna nariha nampa napasusu sanggenna a'sau tirerena. Nampa naraka', nahau rua-rua. Natuju matami iBasse' bangkengna anrongna na nakua: "Angngura intu bangkengta, amma', na'sissi' sangge pa'gallangang."

Nakuamo anrongna: "A'pakua' minto'i, ana'. Amminromako mange. Ammuko amminroko pole mae a'rurungko arinnu, na nukao'a pada batenu sumpae'."

Maengi sihokoimi. Maka ruang allona rie' napasusu ana'na, nai'mi kulantu'na a'sissi'. Maka tallung allona a'sissi'mi sa'genna poko' bongganna. Maka patang allona sangge possi'mi a'sissi'. Maka limang allona narapi'mi rahangangna susunna a'sissi'. Nakuamo anrongna: "Ammuko intu mannu rie' anre'mo intu kupasusui arinnu ka natongko'mi sissi' susungku."

Maka annang allona rie' pole iBasse' naurang arinna nampa nakeo' anrongna pada biasaya. Rie'mi pole anrongna nai' ri ana'na, mingka anre'mo napasusui ana'na ka natongko'mi sissi' susunna. Nipirihaiangmi ana'na (iBoto') ri Basse', nampa naraka', nahau sanggenna a'sau nakku'na. Napatabaimi saba'-saba' ana'na. Pala' limanna pimbali-bali, tungga-tunggala lappa'-lappakangna. Nampa napataba ri buhungna, naharrung pintallung. Naraka' to'mi iBasse' nampa nahau. Napasangmi iBasse' angkua: "Ammuko amminroko pole mae, a'rurungko puangnu pauangi angkua: 'Kalabbusangmaki bede' lasiitte anrongku, ka'lampami nahoja sare-sarena.'"

Lannasami atinna iManru' allangngerei batena a'pau ana'na. Nampa to'mi naisse' angkua anu mallingmo pale' anre' ri balla'a ajangna (iDeda'). Narapi'i ammukoang a'lampami a'rurung tallu ansulu' ri tamparanga. Lantenamo ri tamparanga, a'cidongmi iBasse' nampa nakeo' nakape anrongna pada biasa nunapaua. Anre' namalling rie' toje'mi injo mae anrongna (iDeda'). Sanna'mi passena (pa'risi'na) nyahana naittena bahinenna (iDeda') ri oloangna anrapa-rapa a'lumpa'mi nai' a'riha ri bongganna buru'nenna (iManru') pada tau nakku' mingka anre'mo naisse'i a'pau.

Nasassalami kalenna iManru', naerami ri Alla-taala bara' ma'ringji amminro iDeda' pada simemangangna riolo. Mingka anre'mo nama'ring. Angngarrangmi iManru' a'boting langi' sa'ranna. Nabuang kalenna iDeda' (Rujung) battu ri bongganna iManru', nampa a'lange (ammisallu') a'lampa ansulu' ri tamparang lantanga, naung ri sallangna.

iManru' amminro to'mi naurang ana'na, pada tumaeng garring sanna'. Anre' nakullei napasirapi' nyahana napakua pa'risi namasse nyahana ri ana'na pada ana' kukang numatea anrongna. Nampa to'mi sanna' nasassala kalenna ampa'risii nyahana bahinenna.

iDeda' anjarimi juku' ri tamparanga: Rujung arengna saggenna kunni-kunni.

A'pakua'mi injo rupamanna nari'e' ri tamparanga nikua Rujung, sintanja' (pa'pada) tau (bahine) tanja'na. Mingka injo Rujung punna rie' tau anjakkala lohe tau nangai nakanre assinna Rujung. Rie' ere ri matanna ammatti'-matti' pada ere matanna taua punna angngarrangki.

A'pakua'mi injo punna rie' lanipau iareka lanigaukang haji'i nipakahaji' naha-nahana, kuddeka sallo' nukodi, nunakapa'risang, nunakalarroang paranta tau. Rajjingmi lanipainro paua punna ansulu'mi. Nisassala mamii kalea. Ia to'mi intu na'kaloromo bokoa, ka ribokopi na nisassala kalenta. Punna rie' numaeng nipau, nigaukang rioloangna nukodi.

Cari'-caritanna Tau anre'a naisse'i angngukiri siurang ambaca, kunni-kunni nikua buta huru'
puang Ilyas, Kalimporo, 1986

Riolo, rie' se're pa'rasangeng, injo ri pa'rasangenga rie' sitau paranakeng balanda ammantang, anjama ri se'rea kantor loampo. Injo paranakeng balandaya nunjamaya ri kantor loampo, kalumannyangi. Jari angngallei tau anjama-jama ri balla'na, iamintu nikua jongoso, iareka suro-suroang. IAha' arengna. Injo iAha', tau anre' jama-jamaangna ri kampongna, anre' pangnguppa-nguppaangna, sanggenna nikeo' ri paranakeng balandaya nunjamaya ri kantor loampo. Injo paranakeng balandaya sanna'i siisse' napammarentaya kunjo ri kampongna, iamintu nikuaya Petoro riolo, kunni-kunni nikuamo *kapala daerah*. Injo iAha' anre' sala nisuroangi ri balla'na pungkahana.

Rie'mo se're allo na nakua injo paranakeng balandaya nunapaminhangia: "Rie'i sura'na Tuan Petoro, Aha', angngerai lemo cina sibilangang batunna, ka larie' tubattuna batu ri Jaha, paranna Petoro. Ammuko punna ele'i a'lampako ammuppulu lemo ri kokoa, nuhaji'a didina, sibilangang batunna nampa nupa'bajuang kamboti."

Nakua: "Ie', Tuan."

Ammuko ri ele'na a'lampami Aha' angngalle iareka ammuppulu lemo ri kokonna injo paranakeng balandaya, sibilangang batunna nampa napa'bajuang kamboti. Battui mange ri balla'na pungkahana injo paranakeng balandaya, nabilangmi lemoa, ganna' sibilangang batunna, jari napa'bajuangmi sura', injo lalang sura' nakua bicara konjona, natarima Tuan Petoro ri balla'na.

"Sura'ta rie'mi kutarima angngeraki lemo cina iareka lemo tanning sibilangang batunna. Kunni-kunnina rie' mintu mange naerang taungku, iAha' arengna. Lohena lemo se're kamboti, sibilangang batunna massang nudidi."

Jari inni iAha' nasompomi lemoa sibilangang batunna lalang kamboti. Sura'a maengmi neparikantong, maeng to'mi nipasang ri pungkahana angkua: "Labbiangangi lemoa ri dallekangna Tuan Petoro, nampa nusareang intu sura'a."

Ri tanggana annoranga tirerei Aha', cinna kaleai angnganre lemo nasaba' anre' nikellai angnganre-nganre kunjo ri balla'a kodong. Kanreji biasa nisareangi, dumpi, anre' nisarei kanre-kanreang. Nalabbiangmi sompoangna iAha' ammari-marimi, nanaha-nahami angkua: "Inni sura'a iami inni la'bicara lante mange ri Tuan Petoro, angkua lemo cina sibilangang batunna kusuro erangangi, mingka punna kukanrei sitangnga narie' ri kantongku tantu naittea sura'a, a'jamma'i sallo' batu mange ri Tuan Petoro. Hajikangangi inni sura'a kupansulu'i."

Naallemi sura'a ri kantong bajunna nampa mange natanra' batu loampo, nampa mange sanjeng-sanjeng iAha' nampa nakanre ruang pulo lima batunna lemo cinaya. Maengi nampami naalle injo sura'a napantama' ri kantongna. Batu mange ri balla'na Tuan Petoro nalabbiangmi injo kambotia nampa nasareang angkua: "Inni sura', Tuan, batu ri pungkahaku."

Nakuamo Tuan Petoro ri tau ri balla'na, jongoso'na to'i injo: "Bilangi, lohena lemo cina batu ri pasiissengku sibilangang batunna nasuro eranganga, bilangi."

Maengi nabilang nakua: "Tuju pulo lima, Tuan. Tuju puloji lima batunna."

Nakua: "Kunniko, Aha', ante'i pakua' batenu?"

"Nasikua'ji injo, sikua' minto'ji injo nasuro erangangi pungkahaku, anre' kuisse'i nakke, sura'a intu bura-bura."

Sanggenna angngukiri Petoroa sura' mange ri pungkahana iAha' angkua: "Sura'nu rie'mi kutarima, lemo rie' to'mi kutarima mingka sisalai ilalang sura'nu. Nasaba' ilalang sura'nu sibilangang batunna lemo cina iareka lemo tanning. Na kunni-kunnina lemo kutarimaya tuju puloji lima batunna, anterea assa? Ia injo assa nutuju pulo lima iareka injo ri sura'nu?"

Sanggenna iAha' nisuro pole angngerang sura' amminro mange ri pungkahana.

Nabacai pungkahana nakua: "Ante'i mae ruang pulo lima, Aha', nasumpae' kusuro bilangi nasibilangang, nabutu' kurang."

Nakua iAha': "Anre'mo nakke kuisse'i, nasaba' injo sura'a sumpae ri hattungku ammari-mari, a'ra' kalea angnganre, kodong, nasaba' anre' namaenga kisare-sare. Nakke anjagai kokonta mingka anre' kimaeng ansarea manna sibatu. Kukanrei ruang pulo lima batunna, mingka kusobbui injo sura'a, kutanra'i batu loampo. Ante'i pakua' na naittea angnganre?"

Nierangi ri Petoroa pole, nipitabai hukkungang iAha' tuju allo nipantama' ri tarungkua, nasaba' nirekengi tau a'lukka'. Nirekeng to'i tau pa'dongo'-dongo', natora'i hukkungang tuju allo.

A'pakua'mi injo cari'-caritanna se'rea tau dongo' nasaba' anre' naisse'i ambaca siurang angngukiri iareka buta huru'.

Apaji na nasassalamo kalenna iAha' ilalang ri tarungkua? Angkua: "Cilakakumi inni nakke anre' ku'sikola nasaba' kaasi-asii tau toaku, caddi-caddija pole nakukukang lappasa."

Sikua'ji injo.

Ana' Bimbala
Ilyas, Kalimporo, 1986

Rie' tau sikalabini. Ganna'namo sitaung maengna bunting, a'ra' to'mi rie' ana'na. Tappusu sitaung sanggenna ganna' ruang taung anre'pa ana'na. Punna angngitte tau a'kalahing ana'-ana', a'ra' kalea to'i rie' ana'na. Ganna'i saggenna patang taung anre'pa ana'na.

Rie'mo se're hattu na'sidong-sidong a'bica'-bicara sikalabini. Nakuamo ajangna: "Bara' anre' toje' inni ana'ta kodong, na kulle tamanangki kapang. Inai areka inni tamanang, anre' ana'na, igitte kapang iareka nakke."

Nakuamo buru'nenna: "Anre' nama'ring nikuta'nang iareka nihoja inai tamanang inakke iareka ikau."

Nakuamo buru'nenna: "Pakunni kuitte. Rie' se're nipangngerai."

Nakuamo ajangna: "Nai lanipangngerai? Nasaba' maengma mange kunjo ri poko' kajua nunaare'a taua biasa a'sare ana' a'lalleng mange kunjo na anre'pa nasare ana'. Maeng to'ma angnginung ile kampong na anre' to'pa ana'ku."

Nakua buru'nenna: "Angngerai taua ri Alla-taala, ka Alla-taalaji intu a'kulle ansareki apa-apa nikaa'rakia."

Nakua bahinenna: "Haji' toje' intu."

Iami injo nagaukang tungga'-tunggalang tangkasa'na, sannang-sannangna atinna massing angngera ri Alla-taala napatara pala'na pimbali-bali: "O Puang Alla-taala, kisare laloe ana' kodong manna sitauja ka a'ra' kalea to'a rie' ana'ku."

Ganna'i limang taung anre'pa ana'na. Nakua bahinenna: "Ante'i intu pakua? Na sitaungmaki inni bujuru tulusu angngera ri Alla-taala allo bangngi, anre'pa kinasare ana'."

Nakua buru'nenna: "Andaki angingiri. Punna ngingiriki, larroi Alla-taala. Sabbarai taua, naia taua sabbaraya nikamaseangi ri Alla-taala."

Nakua: "Io."

Naia ganna'namo tuju taung, rie'mo se're hattu na'sidong-sidongmo isse'. Nakua: "Anre' toje' dalle'ta gitte, anre' ana'ta inni, tamanang toje'maki inni, anre' toje' gitte tuhusengta inni gitte rua sikalabini. Inai to'mo sallo' maka lantunggaki punna toamaki na kinabattui (natora') kagarringang punna anre' ana'. Ka manna rie' ana' kamanakang anre' to' napadai punna ana'ta todo'."

Jari injo bangngia anre' natinro matanna injo ajangna iareka bahinenna a'naha-nahai nakua: "Cilaka toje'a nakke inni anre' ana'ku."

Sanggenna napakahaji' nyahana nampa angngera pole ri Alla-taala, nakua: "O Puang Alla-taala, assala rie' kodong tuhusengku, manna kedde' olo'-olo'ja nakke ana'ku assalang kupisa'ringi toje' nikuaya mana'."

Rie'ji tallung bulang maengna angngera-ngera pakua' injo napisa'ringi toje'mi kalenna tianang. Nakuamo ri buru'nenna: "Tiananga inni kusa'ring."

Nakua: "Angngura nusa'ring?"

Nakua: "Kodi iloro'ku. Kulangngere parangku bahine tau kalabinia punna kodi iloro'na na anre' nabattu garringta tianangki intu. Lohemi kukaa'ra'-araki todo' pole, a'ra'a angnganre nukacci-kacci, angiringma injo bede'."

Nakuamo buru'nenna: "Mara'-maraengangna nukaccia apa a'ra' nukanre?"

Nakua: "Biasa to'a a'ra' angnganre injo dumpi-dumpi punna kunaha-nahai."

Nakua: "Sabbarako, kunampa a'dakka-dakka ampa'bojaangko pammalli dumpi."

Rie'i ruang allo ri bokoangna lampami ri pasaraya nipammalliang dumpi-dumpi bahinenna nasaba' anre' naisse'i a'baju. Rannu atinna bahinenna nipangngorangangna dumpi battu ri pasaraya ri hattu ele'-ele'na. Sikaliji nadallekang dumpia nalabbusu. Mange to'i pole nipa'bojaang nukacci-kacci padayami pao, lemo, lohe to'i pole nukacci-kacci maraengangnaya.

Allo-allona nipangnguppaang ri buru'nenna nasaba' rannui ka lamana'i bahinenna, iareka tianangmi bahinenna. Narapi'i salapang bulang tianangna angngorang battalami punna salapang bulang. Battuangna nakua tau kunnia mae a'tajang allo bangngimi. Nakuamo ajangna iareka bahinenna: "Ara laloki a'lampai mange-mange kuddeka mana'a sallo' na anre'ki, inaimo la'lampa keo' sanro na nulere sanroa kunni mae?"

Nakua: "Io."

Naia narapi'namo hattu pammanakangna pa'ri'-pa'risimi battangna ajangna sibali ri pongko'na. Nakua: "Lamana'mi bede' taua punna pa'risimo battanga sibali ri pongko'a."

Naia nempa'namo pa'risia, pa'risi'na injo ajangna, a'lampami nasuro a'keo' sanro buru'nenna. Kale-kalenna mami ri boko pa'risi lamana'. Tingang rie'pi amminro buru'nenna angngurang sanro mana'mi ri boko. Battu mae buru'nenna a'rurung sanroa nakua: "Ansulu'mi andeke' ana'ku."

Nakua: "Te'i mae?"

Nakua: "Intu naung a'dukku-dukkumi intu naung, mingka cilakaki, nasaba' talia tau kuanakang, tanja'na intu naung bimbala."

Nakua buru'nenna: "A, anre' to'i intu nisurung nisa'ring."

Mingka nakua bahinenna: “Ako angkuai. Maengmi todo' kuera ri Alla-taala angkua punna anre' na kisarea ana' tau manna nakke olo'-olo'ja, mingka intu olo'-olo'mi intu naung, ka bimbala.”

Maengi nitangkasi ri sanroa nierangmi mange ri pammeneangna. Injo ana'na iareka bimbahaya naerang to'mi mange. Cinggara annusu a'pada nunitui' lassiri'na a'bakka'. Anre' namalling na'dakka, anre' naganna' sihang na'dakka, macca' a'lumpa'-lumpa', nai' ri bongganna anrongna mange to'mi pole ri ammanna, macca' to'i nahau anrongna nahau ammanna punna maengi annusu. Kulle kapang nampami tuju taung umuru'na injo ana'na biasa to'mi a'lampa mange-mange annimporong mange a'dakka-dakka a'boja-boja kanre, nasaba' macca' to'mi pole angganre ruku'. Rie'mo se're hattu narapi'mi karahie' anre'pi amminro.

Nakuamo anrongna: “Mangeko hojaanga ana'ku. Nampanna pole narapi' bangngi na tala rie' amminro.”

Lampa toje'mi ammanna anghojai. Nahuntulumi kunjo mange ri karahie'na a'rurungi paranna bimbala, mingka mantang ri bokoang ia tulusu nahoja-hoja paranna bimbala. Injo bimbala nunauranga bantu'a anu ammake tanru'. Amminrona tarrusumi mange a'riha ri anrongna annusui pole.

Nakuamo ri anrongna, ka maccai a'bicara pada tau, nakuamo ri anrongna: “Apami inni nakke ia, amma', na lahenjo mange padangu bimbala sintanja'ku na nakke bantu' to'ja inni na anre' nakke tanru'ku, pa'bajuang to'a tanru', punna anre' nupa'bajuanga tanru' na kusalaiko. La'lampaa a'boja tanru' iapa na kumminro punna angguppaa tanru'.”

Nakuamo anrongna: “Io, ako lampai, ako salaia, ka sanna' kupettannu intu, mingka tajangi rolo puangnu, na kunampa a'bica'-bicara.”

Rie'i puangna napuangmi nakua: “Rie' naera ana'nu, naanre' kuisse'i kusa'ring nakke lakupihalii pangngerana.”

Nakua: “Apa?”

Nakua: “Intu battuna nuhoja sihangngi nahoja-hojai paranna bimbala bantu' nurie' bede' tanru'na ia, a'suro a'baju to'i tanru'.”

Nakua: “Elele, ante'mi injo pakua', injo tanru'a punna bassija lanihaju rie'ja tau macca' injo ia mingka te'i pakua' laniparakki'?”

A, nakua: “Assalang rie'.”

Narapi'i muko ri ele'na a'lampa toje'i puangna ri panre bassia. Nasuro pa'bajuang tanru' ana'na sintanja' to' tanru'na bimbahaya. Naia tepunamo naerangmi amminro. Napiitteangmi ana'na angkua: “Inni tanru'nu, nubattua kuhajuangko ri panre bassia.”

Nakua: “Parakkikanga ri ulungku.”

Niparakkikangi ri ulunna lohemo nagaukang puangna, anrongna napangngalleangmi tulu' nasekko'i mingka anre' namalling tantangmi isse'. Sanggenna pakua'mi injo nangngarrang, na najanji nakua: “Ako ngarrangi, inni tanru'nu lakunanro, punna narapi'mi sampulo lima taung umuru'nu intu la'timbo to'mi intu tanru'nu ka intu bimbahaya anre' to' natappa' a'timbo tanru'na, na intu umuru'nu kau nampai sampulo taung.”

Nakua: “Ie', kinanromi pale'.”

Rie'mo se're hattu naia nisuro a'kammi' balla' ri anrongna. Labangnginapa nampa amminro anrongna siurang puangna battu ri kokonna. Nampai molo mange ri balla'na nangngitte sitau ana' buru'ne sukku' ballo-ballona.

Nakuamo ammanna anrongna: “Inai-nai injo irate buru'ne na injo ana'nu tala rie'i kuitte, na biasaya natajangi taua kunjo ri tuka'a.”

Na injo ana' buru'nea naittena rie' tau molo mae, anrongna na ammanna, tappa' numarii antama' nampa minro pole ansulu' mae anjari pole bimbala. Nakuta' nangmi ana'na injo bimbahaya nakua: “Inai sumpae' kunre ri ampi'na anna' ammenteng buru'ne nuballo pakeangna?”

Nakua: “Anre' kuisse'i, tala kuitte’.”

Jari a'pakua'mi injo. Ammukoangi a'pakua'mi isse' injo punna molo mae naitte' buru'nea, mingka punna ambani-banimi bimbala mami naitte. Maka tallung allona naika'i. Anrongna ri boko rie' ammanna mallingmi lante ri boko balla'na ammannori nampa nahoja-hoja. Anre'i inni nai' ana'ku ri balla'a, sikalinna naitte' anrongna ambani-bani battu ri oloang numarii antama' napa'runrong injo anunna iami injo nikua larukkodo arengna, anjari pole bimbala.

“O,” nakua: “Nu'pakua' inni, ana'ku pale' inni nurie' pakeangna nikua larukkodo. Punna napansulu'i larukkodona anjarii tau, punna anre' napansulu'i larukkodona anjari bimbala.”

Sanggenna pakua'mi injo injo lapung ana'-ana' tungga'-tunggala nisalainna biasai a'lampa ri boronga a'kammala, a'bojai pangngisengang kaporeang, padaya pore a'bundu' ri maraengangnaya pole kaporeang, macca' sanro-sanro angngilei tau garring. A'pakua'mi injo sanggenna ia kaminang pore pa'pilajarangna manna niherang, manna nikura anre' nakullei nitora', anre' to'na nakanrei (nakabbangi).

Rie'mo se're hattu ri lalangna pa'rasangenga injo, narie' laantama' angngallei sipue kampongna karaenga kunjo ilalang parentana. Napa'se're ase'mi tau baranina karaenga, joa'na, anre' nakullei nasauru injo bali antama'a.

Sanggenna nakua karaenga: “Inai angkullei ansaurui inni bali antama'a ia lakupanjari karaeng, punna kumintuangmi,” nasaba' rie' injo ana'na karaenga sukku' ballo-ballona ana' bahine, ana' tulolonna karaenga kaminang ballo-ballo.

Ammiti'mi nasuro taunna karaenga angkua: “Inai barani iareka ammeha ampasoro' injo balia iareka ansaurui injo bali antama'a kumintuangi. Na punna kumintuangmo iamo lansambeanga anjari karaeng.”

Nalangngere'na injo tau keo'-keo'a, inni lapung ana'-ana' anu tanja' bimbahaya nalangngere to'i pole. Naia mukoangna nakuamo ri anrongna: “Punna kupalaloja inakke la'lampa ri karaenga ampauangi angkua injo balia numae kunni langngallei kamponga kale-kalengkumo andallekangi. Inakkemo naurang sibali. Punna anre' nanumari kuhuno ngase'i.”

Nakua: “Ante'ko pakua' intu tanru'nu anre' nu'kulle lanipamange?”

Nakua: “Jappami. Punna anre' manna limangkuja manna panjaguru'kuja manna bangkengkuja kutojjokangi malla'ji.”

Mingka nakua ammanna: “Kulle kapang iamii inni kajarianga nasaba' anjarii punna napansulu'i larukkodona anjarii buru'ne kaminang gagga.”

Na ri ele'na maengnamo angnganre-nganre mangemi napauang tau toana rua sikalabini angkua: “La'lampama. Iapa kumminro punna labbusu injo balia iareka numarii injo balia nulamae manra'-manraki kunni ri kamponga.”

Nakua ammanna: “Io, tutuko ri lampannu, salama'ko numminro pole mae.”

Lampami. Naia battuna mange ri karaenga tulusumi mange ri dallekangna karaenga a'kado-kado lapung bimbala bicara. Nakua: “Kisuro ngase'mi amminro injo jo'a'ta, taunta nulamangea antajangi injo balia laantama'a, kale-kalengkumo. Punna anre' kupilabbusii, nakke kigere', punna anre' kusaurui nakke kihuno.”

Nakua: “Io, coba-cobami.”

Nakua: “Kisarea jarang sikaju lakudongkoki a'lampa a'bundu', kisare to'a paddang sipappa' nukaminang ammosa.”

Nakua karaenga: “Tala rie', tala rie' paddangku moso.”

Nakua: “Punna anre', nakke rie' paddangku.”

Mingka nakua karaenga: “Ante'i paddangnu na anre' nuerang?”

Nakua: “Sinampe' kupiitteangki.”

Tala mallingi rie'mi paddangna ri sa'rinna injo bimbahaya, bulaeng pangngulunna, labbuna rie' sihalepa. Lampami. Injo bimbahaya maccai a'jarang, rate cengke-cengke, napalari jarangna. Nampai bali bonto-bonto naittemi balia sama sura-sura pokena, angngarang ngase' pole berang labbu. Na injo tau bimbahaya sumpae' nai'mi ri bontoa antama' ri borong-borong sinampe'.

Antama'i ri borong-borong, amminroi ansulu' taliama bimbala, tau kaminang ballo-ballo, kaminang gagga nateteng paddangna, nampa nakape balinna.

Nakua: “Mae ase'ko kunre. Punna kullea nuhuno, jariko intu antama', kalengku mami tallasa.”

Jari injo pabundu'na karaenga iareka bimbahaya anjari tau napadakkami jarangna. Injo balinna a'dakka to'mi mae sama sura-sura pokena. Battui mange nasirapaki.

Na injo pabundu'na karaenga pa'padai tau a'belah' borong-borong batena ammerang, ia mami numaria tallasa ia nummantanga mate ngase'i, a'bila'-bilangang tau nahuno, a'pulo sabbu tau napalari, sanggenna nausiri sanggenna lante ri kamponga.

Nakua: “Ante'i pakua' a'rakijako laantama', punna a'ra'ko kupilabbusi kulle ase'i kampongnu.”

Mingka apa nakua karaenga kunjo: “Anre'mo kulamange rucca'-rucca' ri kampongnu. Sijanji anre' kulamange mingka kau kullejako mae ri nakke nasaba' ikau mintu tau kaminang barani, kaminang pore.”

Minromi napalari jarangna nateteng paddangna, sangnging rara ri paddangna anre' napantama'i ri banoangna tulusu mange ri dallekangna karaenga.

Nakuamo karaenga: “Inaiko intu nasangnging rara ri paddangnu.”

Nakua: “Nakkemi inni sumpae' nukisarea jarang.”

Nakua: “Kuare' sumpae' bimbala.”

Nakua: “A, kunni-kunni anre'mo kunjari bimbala, anjaria se're buru'ne kaminang gagga kaminang barani pore a'bundu'.”

Nakuamo karaenga: “Ante'i mae balinnu?”

Nakua: “Ia mami tallasa nunumaria, sipalang-palangimi intu mange tau matea, sangge pa'gallangngami raraya intu, tauji nilisa' punna lallaloki kunjo.” Nakua: “Injo nutallasaya anre'mo nalamae, nakua su'runge mange ri balla'na, su'runge mange ri balla'na karaengna,” nakua: “kupauangi pole karaengna kau pole punna la'pakunjoko ri bokoa kuhunoko, mingka nakua: ‘anre', anre'mo kuntama'.”

Sanggenna nakua karaenga: “Injo janjingku ri kau numaengako kupa'pallabbangang ri kamponga angkuaya: ‘Inai-nai ampasoro'i balia nulammanrakia kunni ri kamponga iareka ri pa'rasangenga kupanjarii mintu, nabuntingii ana' bahineku nukaminang ballo-balloa nampa ia kupanjari karaeng.”

Jari nakuamo injo buru'nea tau battua a'bundu': "Anre'pa kua'ra' ammantang kunni-kunnina, karaeng, a'ra'a lamminro ri balla'ku, lakupauangi tau toaku."

Nakuamo karaenga: "Haji' to'ji, mingka amrukopa na kupa'pa'se'reanko rolo' tau na kusuro urangku mange ri balla'nu, manna inakke la'lampa to'ja."

Narapi' ammuko a'bila'-bilangangi tau a'jarang ngase' angngurangi amminro ri balla'na, karaenga a'lampa to'i. Battu mange ri balla'na karaenga kaminang riolo nai' nampa napiitteang angkua: "Iami inni ana'ta nubattua a'bundu'."

Lannasami tau toana rua sikalabini. Nakuamo: "Ante'i pakua' na kuare' bimbalko a'lampa na kunni-kunni taliamako bimbala."

Nakua: "Intu pa'sarena Puang Alla-taala, nasaba' intu nukupakea arengna larukkodo tania bimbala. Punna kupasalai nakkemi inni. Kuare' biasaja kiitte punna minroki battu ri kokonta injo mae."

"O", nakua: "Io, haji."

Nakuamo karaenga: "Kaminang malling kukellai a'bangngi ri balla'ta tallung bangngi. Kukellaimi mange ri balla'ku iareka ri sarajaya lakusuro pa'nikkai ri kalia na ana' tau lolongku nukaminang ballo-balloo."

Nakuamo ri karaenga: "Malla'ma, siri'a, karaeng, langngurangki a'bisang, nasaba' nakke tau kaasi-asia na tau tunaa."

Mingka nakua karaenga: "Anre' na'pakunjo, punna maengmi nakke kupansulu' paua anre' na'kulle kupinra, jari iami injo jari."

Narapi'i tallung bangngi a'bangngi ri balla'na niurang to'mi ri anrongna ri ammanna, rie' todo' pole tau maraeng angngurangi a'lampa ri balla'na karaenga iareka ri sarajaya. Battu mange sukku' roa'na ri sarajaya ri balla'na karaenga, nasaba' a'roa'-roa'i patang pulo bangngi patang pulo allo nasaba' samajanna karaenga. Langase' kunjo tau rie'a ri balla'na karaenga samaja ngase'i angkua: "Punna kusauru mamii taua na anre'ja naantama' taua a'parenta, a'roa'-roa'a patang pulo bangngi patang pulo allo, kungnganre a'rannu-rannu."

Jari ia maengnamo nipa'nikka ri kalia nipiitteangmi bili' pammantangangna nulanakatinroia sukku' ballona.

Ana'na karaenga injo iareka bahinenna injo buru'ne pabundu'a sirurungang to'mii tama' ri pammeneangna, ammanna siurang anrongna amminro to'mi ri balla'na.

Ia to'mi injo hattua na nilanti'mo pole iareka nipapakeangmi baju lompona karaenga.

Jari iamo sembangi baju lompoa, battuangna iamo anjari karaeng ampamenta injo pa'rasangenga, karaenga anre'mo nagaukang, anre'mo tau barani antama' kunjo ri kamponga langngallei kamponga injo karaenga nasaba' malla'i ri mintunna karaenga nasaba' tau barani na pore. A'pakua'mi injo na iamo ammentana sukku' ningaina ri taunna. Lambusui baranii na anre' napa'simara'-maraeng.

A'pakua'mi injo cari'-caritanna se'rea tau mana' bimbala na anjari tau na nisare kaporeang siurangang kamaccaang, nasaba' nasauru ngase'i balinna, macca to'i pole naatoro kalenna ammentana.

Sikua'mi injo caritanna.

Cari'-caritanna sitau tau Kalumannyang siurang sitau tau Kaasi-asia

Ilyas Pebruari, 1987 in Kalimporo

Riolo rie' sitau tau kalumannyang tuhuseng Cina sanna' kalumannyangna kunjo ri kamponga lohe pajama-jamana, luara tanana, lohe assele napa'rappungang bulang-bulang, jari lohe doi'na nananro ri balla'na. Rie' todo' sitau tau kaasi-asi mingka sanna' kuttuna, mingka macca a'boja akkala na anre' nasanna' a'kareso na'kulle tallasa manna mammo anre' nasirapi' kata'-tallasangna.

Rie'mo se're allo nasiitte tau kalumannyanga na injo tau kaasi-asia. Injo tau kaasi-asia niare'i Lagarri'. Nakuamo tau kalumannyanga: "Punna a'ra'jako, mae mamako ri ampi' balla'ku ammantang, ka anre' pangnguppa-nguppangnu na a'kulleko kupagaji iareka kusare-sare punna narapi' isse' hattu pangnganre."

Apaji na'lette' toje'mo injo tau kaasi-asia iareka Lagarri' mange ri ampi' balla'na tau kalumannyanga. Nipa'bajuang to'mi balla'-balla' pangka-pangka. Naurang to'mi bahinenna, ana'na rua, jari appa' siballa' injo ri balla'-balla'na.

Bungasa'na injo Lagarri' puritiji anjama-jama punna rie' nisuroangi ri tau kalumannyanga. Pila' mange allo pila' kuttu, biasa to'i pole anre'mo niittei ri tau kalumannyanga. Punna karahie'i namminro injo Lagarri' nanikuta'nang ri tau kalumannyanga angkua: "Battu ante'ko mae, Lagarri'? Narie' lanijama-jama na anre'ko."

Mingka biasai napau nakua: “Nasuro keo'a karaenga, malla'-malla'a nakke punna anre' kumange ri balla'na karaenga, nasaba' bajjia nahukkunga iareka nabembanga.”

A'pakua'mi injo kedona iLagarri' pila' mange taung pila' langkara nakaitteang ri balla'na, lampaji mange-mange ammiti' ri kampong-kampong. Ajangna iareka bahinenna siurang ana'na rua biasa to'i angnganre bangngi biasa to'i anre'. Punna anre' isse' nisarei ri tau kalumannyanga biasai annyakka angnganre ta'sihattu.

Rie'mo se're hattu ri ele'-ele'na namminro iLagarri' ri balla'na. “Battu te'ko mae?” Nakuamo ajangna. “Apa intu mae nuerang pole, nasaba' sihangngi inni anre' kingnganre bangngi.”

Nakuamo: “Tajangma kuantalea rolo' ri tau kalumannyanga.”

Battui anta'le ri tau kalumannyanga a'tarrusu mange a'bissa sempe iLagarri', nabissai injo sempena tau kalumannyanga. Napa'rapping ngase'mi sesanna, nampa naerangang ajangna siurang ana'na. Napasangmi ajangna, ana'na nakua: “Punna anre' nungnganre, rie' lomo akomo nganrei. Nasaba' injo ba'le tau kalumannyanga allo bangngi a'baju kanre-kanreang, a'sanggara kanre-kanreang anuballo rasanna.”

Nakua bahinenna: “Ante'i pakua?”

Nakua: “Punna sanggarai mangemako patarai ka'murungnu na nuara' nampa nuiso' naung injo rasanna.”

Iami injo nagaukang allo-allo ajangna Lagarri' siurang ana'na, iLagarri' pole. Punna sanggarai injo tau kalumannyanga iareka a'rasami kanre-kanreangna mangemi massing angngiso' dalle' mange ri balla'na tau kalumannyanga. Pila' mange allo iLagarri', ajangna, ana'na, pila' co'mo'mi. Naia tau kalumannyanga pila' mange allo, ajangna, ana'na pila' dokkong, nasaba' anre' namaeng sannang nyahana annaha-nahai apa-apanna pangngasselangna battu ri taua punna anre' naganna'. Anre' natinro punna bangngi annaha-nahai ante' pakua' batena na'kulle katambaang apa-apanna. Lohe doi'na nananro.

Kulle kapang rie'i limang taung siampi' a'bica'-bicarami ajangna tau kalumannyanga. Nakua: “Malling-mallingmi inni Lagarri' anre' namaeng kaitteang ri balla'a kunni, hajikangang nisuroi lette', akomo sare-sarei.”

Nakuamo ajangna tau kalumannyang: “Haji' to'ji.”

Nakua: “Biasajako mange ri balla'na?”

Nakua: “Biasaa mange.”

Nakua: “Apaji najama-jama?”

Nakua: “Punna mangea punna anre' na'cidong kubuntuli ammenei tinro.”

Nakua: “Apa nakanre?”

Nakua: “Anre' kuisse'i. Na tala maeng kusare inni beru.”

Nakua: “Angngurai sanna'i dokkong?”

Nakua: “Ia co'mo'na injo anta'le pa'pada tedong tunuang.”

E, lannasai tau kalumannyanga nakua: “Gitte inni dokkong ngase'ki. Na iLagarri' tau kaasi-asi angngura naco'mo' ase'? A'tinroji na'cidong nagaukang. Na igitte inni tala sannangki, lampamaki ri kokoa lampami nihoja injo pajama galunga, lohe batara tuke' nai' lohe pare, lohe doi' ninanro napila' dokkong taua.”

Sanggenna nakua tau kalumannyanga: “Anta'leko keokanga injo iLagarri', keokang ngase'a mae, ajangna, ana'na. Keo'i.”

Battu mange Lagarri' a'remba-rembami appa' siparanakang, a'sidong rioloangna tau kalumannyanga.

Nikuta'hangmi iLagarri', nakua: “Apa nunjama, Lagarri', na nuanre' numaeng mae-mae ri balla'a?”

Nakua: “Anre' minto' na kumaeng mae, Tuan, nasaba' nakke tala kukullei anjama.”

Nakua: “Angngura tala nukullei anjama? Ajangnu?”

Nakua: “Anre' todo' nakullei.”

Nakua: “Ana'nu?”

Nakua: “Anre' todo'.”

Nakua: “Angngurai?”

Nakua: “Kihojami injo, co'mo'i.”

E, nakua: “Jagako, a'lukka'ko kapang nuco'mo'.”

Nakua: “Anre', manna bangngi tala kullea minto'a tala maenga nimporongi, mallingma na anre' ku'lampai mange-mange.”

Nakua: “Lakukuta'hangko kunni-kunnina, Lagarri'. Apa nukanre na nu'kulle co'mo'?”

Nakua: “Ka'murungku. Nasaba' punna babaya intu angnganre anre'mi to' naco'mo' taua nasaba' buku nia'lu' nukasara, mingka punna ka'murunga angnganre assinna iareka alusu'na nia'lu'.”

Nakua: “Pakua' injo.” Nakua: “Ante'ko mae angngalle rasa nanupanaung ri ka'murungnu?”

Nakua: “Punna sanggaraki juku', a'dumpiki lohe pole kipallu-pallu utang, ba'leangma ri balla'ku sama barri'-barrisi angngiso'i rasanna intu kanre-kanreangta. Jari intu gitte nukikanrea karossangna mamii nakke ngase'mo intu angnga'lu'i alusu'na, assinna.”

Nakua: “Punna pakuntui, paralluko banyaraa. Banyara injo kanreku kulle kapang rie' limang taung. Kunni-kunni lakurekengang memangmako. Tuju bilangangna limang pulo ringgi' parallu nubanyara, punna anre' kuparapa'ko ri karaenga.”

Nakua: “Apamo intu nakupa'banyarang?”

Nakua: "Punna anre', kupasitunuko balla'nu, na numae intu kuntu nakkeji angkeo'ko. Kau co'mo' nakke dokkong."

Nakuamo iLagarri': "Haji' to'ji intu, puang, kubanyara intu, aramaki larroi."

Nakua: "Amminromako mange na nu'boja doi'."

Nakua: "Ie'."

Naia minrona ri balla'na iLagarri' nakuamo ri ajangna: "La'lampaa la'bangngia sibangngi ri lampaangku."

Nakua: "Lante'ko mae?"

Nakua: "Lamangea ri karaenga."

Battu mange ri karaenga napauangmi karaenga nakua: "Ante'i pakua' inni, karaeng? Nakke inni natora'a palakara."

Nakua: "Apa, Lagarri?"

Nakua: "Injo tau kalumannyanga nasuroa a'banyara tuju bilangangna limang pulo ringgi'."

Nakua: "Apa inrangnu?"

Nakua: "Injo punna a'pallu kanre-kanreang, a'sangara kanre-kanreang kuiso'i rasanna na kuco'mo', na kalenna dokkong. Na punna anre', na napa'itunua balla'ku siurang bahinengku na ana'ku."

Nakuamo karaenga: "Anre'mo nakke kuisse'i ia. Punna mae parapa' tantu nianuko, tantu nikura isse' nihontarako."

Nakua: "Ie'."

Ammukoangi minronamo Lagarri' ri balla'na mangemi a'parapa' ri karaenga kalumannyanga. Nakua: "ILagarri', karaeng, rie' inrangna tuju bilangangna limang pulo ringgi', na a'ra'ma ri doi'ku na anre'pa nasareanga."

Nakua: "Parallu nikeo' ngase'."

Nisuro keo'mi Lagarri' mange ri karaenga. Battu mange ri karaenga ni tappukimi injo bicaranna. Kajariangna nisaurui Lagarri'. Nakua karaenga: "Ikau Lagarri', banyara injo taua doi'na tuju bilangangna limang pulo ringgi'."

Nakua: "Ie', karaeng, kubanyara intu, mingka kisarea hattu ruang allo."

Nampami siallo hattu nisareangi ammiti'mi Lagarri' mange ri tau kalumannyanga ri kamponga pole angnginrang doi' sinampe', nakua: "Sijanjiki na kuinrang doi'ta."

Tallu tau kalumannyang namangei ganna'i tuju bilangangna limang pulo ringgi' doi', massang (sangnging) ringgi' napantama' ri gandung. Maengi narapi'namo hattunna naerangmi mange, rie'mi tau kalumannyang. Nakuamo karaenga: "Kunre ngase'ko ri ampi'ku. Kunni-kunnina iLagarri' na napa'rupami iareka na nabanyarami inrangna tuju bilangangna limang pulo ringgi' mange ri kau."

Tau kalumannyanga napanguai. Naia tau kalumannyanga sanna'mi rannuna, mangemi nasuro keo' bahinenna, mange to'i pole suro keo' tau lanabule' injo ringgi'a, tuju bilangangna limang pulo batunna ringgi'.

Nakuamo karaenga: "Allema mae doi'nu, Lagarri', kunre ri mejanga."

Naangka'mi Lagarri' gandungna pammoneang ringgi'na. Lante nai' ri mejanga sangga' sarringna napatappasa injo gandungna a'garincing nagenggo gandungna ringgi'a. Nampa pole mange naalle napamange ri ampi'na. Injo tau kalumannyanga kinreng to'mi lanatarima injo tuju bilangangna limang pulo ringgi'.

Mingka gilingi naalle iLagarri' injo gandungna napamange ri ampi'na. Nakua karaenga: "Ante'i pakua' batenu, Lagarri'? Lanatarimami intu tau kalumannyanga intu doi'a tuju bilangangna limang pulo ringgi' na butu' nualle pole."

Nakua: "Ka lappasami injo, karaeng. Injo nakke co'mo'a nasaba' rasa-rasannaji kanre-kanreangna, karaenga, kuara' nakuco'mo'. Jari kunni-kunnina kubanyarai ia to'mi injo sumpae' sa'ranna kubanyarrangi."

Rungka ngase'mi tau rie'a angngittei kedona iLagarri'. Nakua: "Pore toje'i iLagarri', nasaba' ia rasannaji naara' naco'mo' nisuroi a'banyara tuju bilangangna limang pulo ringgi' rie' toje' ringgi' naerang mingka napatappasa kaleji napatappasa iareka napa'garincing nakua lappasami, nasaba' rasaji nibanyara sa'ra."

A'pakua'mi inni cari-caritanna iLagarri' siurang tau kalumannyanga.